

2980-2806

Dorlion Journal

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar
Vol./Cilt: 2 / Issue/Sayı: 1, June/Haziran 2024, pp./ss. 190-205.

Türkiye’de Sivil Toplum Katılımının Yönetişim Düzenlemeleri Üzerinden İncelenmesi*

Analysis of Civil Society Participation in Governance Regulation in Turkey

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10594090>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
24.01.2024

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
21.06.2024

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
30.06.2024

Dorlion Journal

Abdullah Serenli

Sakarya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve
Kamu Yönetimi EABD Doktora Programı
Öğrencisi, Sakarya.

abdullah.serenli@ogr.sakarya.edu.tr

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0003-2003-1181>

SCREENED BY

iThenticate®
Professional Plagiarism Prevention

*Bu çalışma yazarın “Yönetim Süreçlerinde Sivil Toplumun Değişen Konumu” başlıklı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

Öz

Yönetim yaklaşımlarında aktörlerin katılımını arttıran bir model olarak geliştirilen yönetim; politikaların geliştirilmesinde ve uygulamalarda paydaşların da süreçlere farklı mekanizmalar ile dâhil edilmesini kapsamaktadır. Öz bir cümle ile ifade edebileceğimiz; geleneksel kamu yönetimi anlayışından sosyal ve ekonomik nedenlerin de etkisi ile yeni teorilerin, yeni yönetim yaklaşımların ortaya çıkması, uzun bir zaman dilimini ihtiva etmektedir. Elbette politik süreçte yönetim değişiklikleri ve genel olarak demokratik yaklaşımların eşzamanlı gelişimi de kamunun yönetimindeki metodolojiyi etkilemiştir. Çevresel boyutta geliştirilen teorilerin, uygulama safhalarındaki yerel dinamiklerle karşılaşılması sonucu yeniden tanımlanmasına ve yeniden geliştirilmesine zorunlu olarak gidilmiştir. Bu değişim, teorilerin hem dışsal etkenler hem de yerel ve kültürel reflekslerle uygulama farklılıklarında içsel etkenler ile geliştirilmesini tetiklemiştir. Bu döngüde, yönetimde sosyal faktörün de ihmal edildiği savı üzerinden ortaya çıkan yönetim; ilkeleri ile katılımcı demokrasinin de bir yansıması olarak görülmüştür. Bu ilkelerden; neo-liberal politikalar çerçevesinde devlet, özel sektör ve sivil sektörlerin yönetime paydaşlığındaki katılımcılık ilkesi, biraz daha ön plana çıkmıştır. Yaklaşım, 90’lı yıllardaki küresel ölçekte ortaya çıkışını, Türkiye’de 2000’li yıllar itibariyle daha belirgin olarak göstermeye başlamıştır. Demokratikleşme ve özgürlükler kapsamındaki dışsal ve içsel etkenlerin sonucu olarak da yorumlanabilecek mevzuat ve politika kaynaklarındaki düzenlemeler daha çok bu tarih itibariyle görülmeye başlamıştır. Türkiye’de 2000 yılı sonrası gerçekleştirilen yönetim düzenlemelerinin, özellikle beş yıllık Kalkınma Planları öncelikli olmak üzere, mevzuatta yer verilen bazı metinler betimlenerek, sivil toplum özelinde katılımın hangi aşamalarına ve nasıl dâhil edildiği kamu politikalarına referans olan kaynak metinler üzerinden analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yönetim, Sivil Toplum, Yönetişim, Politika Metinleri, Katılım

Abstract

Governance, developed as a model that enhances the participation of actors in management approaches, encompasses the involvement of stakeholders in the development

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Serenli, Abdullah. “Türkiye’de Sivil Toplum Katılımının Yönetişim Düzenlemeleri Üzerinden İncelenmesi”. *Uluslararası Dorlion Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (DASAD)* 2/1 (Haziran 2024), 190-205. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10594090>

and implementation of policies through different mechanisms. A succinct statement expressing that the emergence of new theories and management approaches, influenced by social and economic reasons, has replaced the traditional understanding of public administration, spans an extensive period. Indeed, changes in management during political processes and the simultaneous development of democratic approaches have influenced the methodology of public management. The necessity to redefine and redevelop theories has arisen due to the encounter of environmentally developed theories with local dynamics in the implementation phases. This transformation has triggered the development of theories in the application variances, involving both external factors and internal factors such as local and cultural reflexes. In this cycle, governance has emerged as a reflection of participatory democracy with its principles, arising from the assertion that social factors are neglected in management. Among these principles, the principle of participation in governance, emphasizing the involvement of the state, private sector, and civil sectors in governance within the framework of neo-liberal policies, has gained prominence. The approach, while globally emerging in the 90s, has become more pronounced in Turkey since the 2000s. Legislative and policy regulations, which can also be interpreted as a result of external and internal factors within the scope of democratization and freedoms, have become more noticeable, especially from this date. The governance regulations implemented in Turkey after 2000, primarily focusing on five-year development plans, have been attempted to be analyzed through descriptive texts transformed into legislation, depicting the stages of participation in civil society, and how it is included in public policies, referring to source texts.

Key Words: Public Management, Civil Society, Governance, Policy Texts, Participation

1. GİRİŞ

Yönetimin verimliliği, geleneksel kamu yönetimi yaklaşımından itibaren siyasi ve ekonomik krizlerin etkisi ve eşzamanlı son yüzyılda demokrasi ve katılımçılık gelişmişliklerine paralel olarak yönetimde yeni aktörlerin rol aldığı yöntemler üzerinden kurgulanmaktadır. Yönetişim, Yeni Kamu Yönetimi yaklaşımının piyasa aktörünü yönetime ortak etmesi, kamu ve özel sektör dil ve argümanlarının geçişkenliklerinde sosyal etkinin ıskalanması sonucu yeni bir yönetim yaklaşımı olarak ortaya atılmıştır. Bu yaklaşım, sivil toplumun da hem yönetim paydaşlığı ve denge unsuru yapısı hem de katılımçılık ilkesi bağlamında yerini almasını sağlamıştır.

1990’lı yıllar itibari ile dünya gündeminde bir yönetim yaklaşımı olarak yer alan ve kamu, özel ve sivil toplum sektörlerindeki tüm paydaşların iş birliğine dayandırılan ‘yönetişim’ kavramının, 2000’li yıllar itibari ile demokratikleşme ve özgürleşme parametreleri ile paralel olarak Avrupa Birliği (AB) katılım müzakereleri müktesebatlarına uyum çerçevesinde Türkiye gündeminde de daha baskın bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Küresel boyuttaki yaklaşımların yerel uygulamalarda karşılaştığı sorunlar, yeni teoriler geliştirilmesinin yanı sıra toplumsal dinamiklerin de göz önünde bulundurulmasını gerekli kılmaktadır. Nitekim sivil toplumu da kamu hizmetlerine veya kamu yararına ortak etme çabaları daha çok bu kavramın oluşturduğu kültürel ortamda söz konusu olmaktadır.

Özel sektörün de yönetim paydaşlarından olduğu tezini ileri süren yönetişim, Türkiye’de daha çok sivil toplum katılımına odaklanmıştır. İlk düzenlemelerde, yerel yönetimler ve sosyal politikalar hizmetlerinde bir iş birliği vurguları da kamunun ihtiyaç alanlarında konumlandırması olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'deki yönetim düzenlemelerinin incelenmesi, bu çalışma kapsamında kamu sivil toplum ilişkisi hakkında bir değerlendirme imkânı da sunmaktadır. Bu düzenlemeler, özellikle sivil toplum katılımı üzerindeki etkisini anlamanın yanı sıra yönetim dinamiklerini kavramak açısından bir perspektif sunmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye'de 2000 yılı sonrası yönetişimin daha çok yer aldığı beş yıllık Kalkınma Planları ile 2019 sonrası Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programları kendi yayın kaynaklarından incelenerek, yönetim felsefesine dayandırılarak yapılan düzenlemelerin sivil toplum katılımını ne düzeyde gerçekleştirmeye yönelik olduğu betimlenerek çözümlenmeye çalışılacaktır. Ayrıca bu düzenlemelerin, Avrupa Konseyinin taraflarca kabul edilen “*Sivil Toplumun Karar Verme Süreçlerine Katılımı ile İlgili İyi Uygulama İlkeleri*”¹ çerçevesinde sivil toplum katılımının hangi boyutunda yoğunlaştırıldığı da yönetim ilkeleri geçerliliği kapsamında anlaşılmalı çalışılacaktır.

Etik Beyan: Bu çalışma, etik kurallara tam bir uyum içinde yürütülmüştür. Makalede yer alan bilgiler ve sonuçlar, dürüstlük ve şeffaflık ilkelerine sadık kalınarak kaleme alınmıştır. Araştırmanın tüm evrelerinde bilimsel dürüstlük ve objektifliğe riayet edilmiş olup, çalışmada başvuru literatüre uygun bir şekilde atıfta bulunulmuştur. Araştırma, belge analizine; kamu politikalarının şekillendirilmesinde kullanılan açık erişimli referans metinlerin (kalkınma planları, hükümet programları, kanunlar ve yönetmelikler) incelenmesine dayalı olduğu için etik kurul iznine ihtiyaç duyulmamıştır.

2. SİVİL TOPLUMUN YÖNETİMİN YENİ AKTÖRÜ OLARAK KONUMLANDIRILMASI

Yönetişim kavramı, Kamu Tercih Teorisi'nin başlattığı arayış süreçleriyle ortaya çıkmış ve işletme modelinin kamusal alana taşınması düşüncesiyle şekillenen Kamu İşletmeciliği, Yeni Kamu İşletmeciliği ve Yeni Kamu Yönetimi yaklaşımlarının bir evrimiyle gelişmiştir.²

Kavramın ilk defa Dünya Bankası tarafından ortaya atıldığı bilinmektedir. 1990'lı yıllarda Sovyetler Birliği'nin çöküşünün etkisiyle devletin ağır ve bürokratik yapısı ile kamu hizmetlerinin etkililiği, ulaşılabilirliği, erişilebilirliği konularındaki tartışmalar, kamu hizmetlerinde özel sektör ve sivil toplumu ortaklığa teşvik etmiş ve yönetim kavramının doğuşuna kaynaklık etmiştir. Yönetişim içindeki katılımcılık ilkesi ise kamunun yönetimini devlet-özel sektör ve sivil toplum aktörleri arasında kamusal mekanizmalardan piyasaya yönlendiren bir politikanın özünü oluşturmuştur.³ Katılım, siyaset biliminin bir konusu olarak demokrasi açısından da yönetim yaklaşımını önceleyen bir bakış açısıdır. Bu yaklaşım, devlet

¹ Council of Europe, “Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri”, *The Conference of INGOs, Avrupa Konseyi*, 2019.

² Özer Köseoğlu - Mehmet Zahid Sobacı, “Yeni Kamu Yönetişimi: Birlikte Üretmenin ve İşbirliğinin Teorik Çerçevesi”, *Kamu Yönetiminde Paradigma Arayışları*, ed. Özer Köseoğlu, Mehmet Zahid Sobacı (Bursa: Dora Yayınları, 2015), 231.

³ Birgül Ayman Güler, *Türkiye'nin Yönetimi -Yapı-* (Ankara: İmge Kitabevi, 2011), 39.

ve devlet dışı aktörlerin karar alma süreçlerine katılımını vurgular ve kamu yönetimi açısından önemli bir etken haline gelmiştir.⁴

Yönetişim, geleneksel yönetim anlayışlarındaki tek yönlü gerçekleşen ilişkilerin yerine, etkileşimli ve çok taraflı ilişkileri içeren paydaşlarla bir araya gelme, birlikte düzenleme esasına dayalı bir yönetim süreci olarak tanımlanmaktadır.⁵ Yönetim bilimi alanındaki literatüre katkıları, şeffaflık, iş birliği, demokrasi, yerel yönetim, sorumluluk gibi konuları da içermekte ve bu konuların tartışılmasını teşvik etmektedir. Bu kavramlar, genellikle bu ilkeleri benimseyen ve uygulayan ülkelerde ortaya çıkmakta ve zamanla diğer ülkelerde de benzer uygulamalara dönüşmektedir.

Palabıyık’a göre, yönetim kavramının başlıca özellikleri, boyutları ve önerileri şu şekilde maddeleştirilebilir:

Özellikleri açısından:

“Kavram, kaynağını idareden alan ancak onun da ötesinde etkiye sahip kuruluş ve aktörler grubunu anlatmaktadır. Sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde aktörlerin sorumluluk sınırlarının belirsizleştiği yönetim kavramında asıl güç, ortaklaşa harekette yer alan kuruluşlar arasındaki karşılıklı ilişkilere dayanır. Aktörlerin özerkliği esastır.”⁶

Boyutları açısından ise siyasal, yönetsel ve ekonomik olmak üzere üç boyutta kavramsallaştırmaktadır:

“Ekonomik yönetim, bir ülkenin ekonomik faaliyetlerini, diğer ekonomilerle ilişkilerini etkileyen eşitlik, yoksulluğun azaltılması, yaşam kalitesinin geliştirilmesi konularında uygulama olanağı bulan karar verme süreçlerini; siyasal yönetim, politika belirleme ve yapmada kullanılan süreci; yönetsel yönetim ise politikaların uygulandığı sistemi anlatmaktadır.”⁷

Yönetişim, piyasayı yönetimin bir ortağı olarak kabul eden Yeni Kamu Yönetimi anlayışının sosyal yönünü tamamlama maksadıyla sivil toplum üzerinde daha çok durmuştur. Böylece yönetim, devletle sivil toplum arasındaki ilişkilerin düzenlenmesine yönelik bir politik teori olarak tanımlanabilir.⁸ "Yönetişim" terimi, sivil toplum kuruluşlarına belirli toplumsal hizmetleri yerine getirme sorumluluğu yüklerken, aynı zamanda sivil toplumun sosyal devlete alternatif olabileceği bir perspektiften ortaya çıkmaktadır.⁹

⁴ Naim Kapucu, "Sivil Toplumun Kamu Politikalarına Etkin Katılımı: Yeni Kamu İşletmeciliğinden Yönetişime Geçiş ve Devlet-Birey İlişkileri", *Kamu Yönetimi*, ed. Fatma Neval Genç (Bursa: Ekin Yayınevi, 2012), 31-46.

⁵ Mehmet Zahid Sobacı, "Yönetişim Kavramı ve Türkiye'de Uygulanabilirliği Üzerine Değerlendirmeler", *Yönetim Bilimleri Dergisi* 5/1 (2007), 195-208.

⁶ Hamit Palabıyık, "Yönetimden Yönetişime Geçiş ve Ötesi Üzerine Kavramsal Açıklamalar", *TODAI Amme İdaresi Dergisi* 37/1 (2004), 63-85.

⁷ Palabıyık, "Yönetimden Yönetişime Geçiş ve Ötesi Üzerine Kavramsal Açıklamalar", 63-85.

⁸ Ertuğrul Gündoğan, "Yönetim Reformlarının Gerekliği Bağlamında İyi Yönetişim ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", *Sivil Toplum Dergisi* 2/6-7 (2004), 5-13.

⁹ Faruk Ataay, "Türkiye'de Yönetişim ve "Sivil Toplum" Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Memleket Siyaset Yönetim* (2006/1), 121-141.

Kamu yönetimi ile sivil toplum arasındaki yönetim ilişkisinde siyasal iktidarın belirleyici rolünü anlamak önemlidir, ancak aynı zamanda sivil toplum hareketlerinin örgütlenme ihtiyacı, sadece "yönetim" amacıyla değil, aynı zamanda haberleşme ve koordinasyon için duydukları gereksinimlerden kaynaklanır.¹⁰ Bu nedenle, bu hareketler yatay ilişkiler kurarak ve bürokratikleşmeyi önleyerek ortak projelerde daha etkili ve dinamik bir konumda olmalarına imkân tanımaktadır.

Tüm bu gelişmelerin ışığında, sivil toplum kuruluşları artık kendilerini sadece bir 'baskı' grubu olarak sınırlamaktan ve devlete hazırladıkları raporları sunan kurumlar olmaktan çıkarak, yönetimde ortak bir rol üstlenmiştir. Kurumsal kapasitelerini ve kurumsal yönetimlerini geliştirerek özellikle kalkınma ve demokratikleşmeye katkılarını¹¹ da eş zamanlı işlevselleştirdikleri görülmektedir.

AB müktesebatı çerçevesinde geliştirilen ekonomik ve sosyal sorunları öncelikli kılan bölgesel 'kalkınma ajansları', yönetişimin etkinliği açısından önemli bir role sahiptir. Bu ajanslar, çalışma prensiplerini "kamu, özel sektör, sivil toplum iş birliği" temelinde şekillendirirler. Bu, ajansların yönetişimci katılım anlayışını hayata geçirmek için kurduklarını gösterir. Her ajans, en fazla 100 üyeden oluşan bir kalkınma kurulu (Kalkınma kurulu, bölgedeki kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler ve üniversitelerden temsilcilerin bir araya geldiği bir yapıyı temsil eder), üye sayıları bölgeden bölgeye değişen bir yönetim kurulu ve bir genel sekreterden oluşan bir yapıya sahiptir.¹²

1990'ların sonlarından itibaren yönetim kavramının gündeme gelmesiyle birlikte, sivil toplum algısında hızlı bir değişim gözlemlenmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde, Avrupa Birliği sürecine hızlı bir şekilde dâhil olan Türkiye, uyum yasaları çerçevesinde birçok yasayı yürürlüğe koyarak bireysel hak ve özgürlüklerin kapsamını genişletmiştir. AB'ye uyum çerçevesinde hazırlanan 5227 sayılı Kamu Yönetimi Temel Kanunu, yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına ilişkin düzenlemelere yer vermektedir. Bu düzenlemeler, katılımcı, şeffaf, hesap verebilir ve hizmeti alanların ihtiyaçlarını dikkate alan hükümleri içermekle birlikte özellikle kamu politikalarının belirlenmesinde STK'ların görüşlerini alma gerekliliğini vurgulamaktadır.¹³ Sivil toplum örgütlenmeleri adına, dernekler yasasındaki değişikliklerle sivil örgüt oluşumu kolaylaştırılmış ve devlet faaliyetlerini tescil ettiren bir kurum olmaktan çıkarılmıştır.

Türkiye'de yönetim kavramı dile getirildiğinde ilk olarak anlaşılan kamu yönetimindeki uygulamalarıdır. Alanyazında yapılan çalışmaların yüksek oranının da siyaset

¹⁰ Gülgün Erdoğan Tosun, "Sivil Toplum", *Çağdaş Kamu Yönetimi*, ed. Muhittin Acar-Hüseyin Özgür (Ankara: Nobel Basım Yayın, 2003), 227.

¹¹ Yılmaz Arı, "Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyo-Kültürel ve Dini Hayattaki Rolü", *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 7/49, (2021), 2004-2013.

¹² Güler, "Türkiye'nin Yönetimi -Yapı-", 375

¹³ Mücahit Avcı, "Yönetişim Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Değişen Rolü ve Sivil Toplum Kuruluşları Üzerine Bir İnceleme: Isparta İli Örneği", *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, 2007), 50.

bilimi ve kamu yönetimi etrafında yerel yönetim uygulamaları üzerinde¹⁴ durduğu anlaşılmaktadır. Gündem 21, Kent Konseyleri örnekleri ile yerel yönetim kanunlarında yapılan değişiklikte yönetim vurgusunun eksene alınması uygulamadaki algıyı da bu yöne kaydıracağı düşünülmektedir.

Yönetim uygulamalarında demokratik katılım odaklı olarak ideal bir yöntem olarak sunulan ve çoklu aktörleri de dâhil ederek katılımcı bir yönetim modeli sunan Yönetişim; diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de çeşitli uygulama biçimleriyle karşımıza çıkmaktadır. Çoğunlukçu yönetim anlayışı, etkin yurttaşlık bilinci, sivil toplum örgütlenmesi ve yönetime katılım gibi demokratik toplum kültürüne dair temel unsurlar, yönetişimin etkililiğini değiştirmektedir.

Yönetişimin karakteristik özellikleri ve ilkeleri uygulama imkânı bulduğunda; yönetimdeki hiyerarşi sorunu katılımcılık, açıklık ve şeffaflık ile sağlanabilirken meşruiyet krizleri ise katılımcılık, hukukun üstünlüğü ve hesap verebilirlik ile aşılabileceği değerlendirilmektedir.

Türkiye özelinde 90’lı yıllarda Yeni Kamu Yönetimi çerçevesinde kamuya da taşınan kavramın, 2000’li yıllarda çokça zikredilmesi ve uygulanması konusunda gerek mevzuat metinlerine ve gerek uygulamalara yansımalarının gerçekliği ve sürdürülebilirliğinin sağlanması önemli bir test aşaması olarak durmaktadır.

3. TÜRKİYE’DE YÖNETİŞİME ÖN AÇAN DÜZENLEMELER

Bu bölüm, Türkiye’deki 2000 yılı sonrası yönetim uygulamalarını öncelikle kalkınma planları üzerinden inceleyerek, stratejik planlarda yer verilen bazı düzenlemelerin yasal karşılık örneklemi (kanunlar, yönetmelikler, yıllık hükümet programları gibi belgeler) aracılığıyla kamunun ve sivil toplumun katılım iradesini analiz etmeye odaklanmaktadır. Ayrıca, Avrupa Birliği (AB) tarafından her yıl düzenli olarak yayımlanan Türkiye Raporları¹⁵ (müzakere sürecinin başladığı 2005 yılı itibarıyla 'Türkiye... Yılı İlerleme Raporu', 2015 yılı sonrasında ise 'Türkiye Raporu' olarak adlandırılmaktadır); yönetim gelişiminin takibinde ek bir gözlem imkânı sağlamaktadır.

Eğitim, sağlık, dış politika, güvenlik, kadın, aile ve gençlik gibi sosyal politikalardan ekonomi ve istihdama, üretimden ticarete kadar birçok konuda stratejilerin belirlendiği Kalkınma Planları; hükümet politikaları ve ilgili kamu kuruluşları için önemli bir başvuru kaynağıdır. Hükümet programları ise kalkınma planlarına uygun olarak 2019 yılına kadar Bakanlar Kurulu tarafından Kalkınma Bakanlığı koordinasyonunda yıllık plan¹⁶ olarak kamuoyuyla paylaşılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin başlamasıyla birlikte

¹⁴ Veysel Erat, “Kamu Yönetimi Çalışmalarında Yönetişim”, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11/21 (2021/Bahar), 133.

¹⁵ T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, “Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Raporları” (Erişim 1 Aralık 2023).

¹⁶ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, “Planlar ve Programlar” (Erişim 15 Kasım 2023).

(2019 Yıllık Program itibariyle) Cumhurbaşkanlığı tarafından hazırlanarak, Resmî Gazetede yayımlanmaktadır. Ayrıca, kanun ve yönetmeliklerde yapılan düzenlemeler emredici uygulamaları belirlemektedir.

İlk olarak 1963 yılında yayımlanan Birinci Kalkınma Planı'ndan (1963-1967) günümüze kadar, on bir farklı kalkınma planı [On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) dâhil] kamuoyuyla buluşmuştur. Bu çalışmanın kapsamı içerisinde, özellikle yönetişimi ve/veya sivil toplumla iş birliğini vurgulayan ifadelerin belirgin bir şekilde ortaya çıktığı 2000 yılı sonrasına ait kalkınma planları üzerinde detaylı bir inceleme yapılmıştır.

2000 yılı öncesinde bir karşılaştırma verisi elde etmek amacıyla 1996-2000 dönemini kapsayan Yedinci Kalkınma Planı¹⁷ incelendiğinde; sivil toplum kavramının metin içinde hiç yer almadığı, yalnızca bir noktada vakıf ve derneklerin yurtiçi ve yurtdışındaki faaliyetlerinin geliştirilmesine destek verilmesine dair bir ifadenin bulunduğu görülmektedir. Ayrıca, "vakıf" ifadesi kullanıldığı yerler daha çok vakıf üniversiteleri ile ilişkilendirilmiş durumdadır.

2000 yılında yayımlanan ve 2001-2005 dönemini kapsayan Sekizinci Kalkınma Planı¹⁸, "Uzun Vadeli Gelişimin Temel Amaçları ve Stratejisi" alt başlığında, 2023 yılını hedefleyerek 179. maddede, şu ifadeyle belirtilmiştir:

"Toplumsal hedeflere ulaşmada piyasaların ve devletin birbirlerini tamamlayıcı rol oynamaları esas olacaktır. Bu çerçevede, devletin düzenleme, gözetim ve denetleme fonksiyonları geliştirilecek, yerel yönetimler güçlendirilecek ve ulusal öncelikler doğrultusunda sivil toplum örgütleri desteklenecektir."¹⁹

Bu ifadeyle sivil toplum kuruluşları, stratejik bir partner olarak konumlandırılmıştır. Özellikle vurgulanan "ulusal öncelikler" kısmı, makrohedefler içerisinde sivil topluma destek sağlanacağını belirtirken, alt göstergelerde ise kalkınma planlarının diğer öncelikleri ile yıllık programlardaki faaliyet hedeflerinin referans alınacağı vurgulanmaktadır.

Bu planla birlikte, ilk defa ve bundan sonraki planların hemen hepsinde, "Avrupa Birliği ile İlişkiler, Bölgesel Gelişme, Sosyal ve Ekonomik Sektörler" gibi başlıklar altında yer almak üzere, çocukların ve gençlerin serbest zamanlarının değerlendirilmesi ve "Sivil Toplum Organizasyonları" özel başlığı altında; sivil toplum kuruluşlarının rolleri ifade edilmektedir.

Bu başlıklar altındaki analizlere göre, kırsal kalkınma planında "sivil toplum örgütlerinin kalkınma sürecine katılımlarını artırıcı düzenlemeler yapılacaktır", kültürde "sivil toplum örgütleri ve özel sektör desteklenecektir", sosyal refahın arttırılmasında "sivil toplum kuruluşlarının yoksullukla mücadele programlarında daha etkili bir şekilde yer almaları teşvik edilecektir" gibi örnek ifadeler incelendiğinde, sivil toplum kuruluşlarından beklentinin daha çok devlet politikalarının

¹⁷ Yedinci Beş Yıllık (1996-2000) Kalkınma Planı, (BYKP 18 Temmuz, 1995).

¹⁸ Sekizinci Beş Yıllık (2001-2005) Kalkınma Planı, (BYKP 26 Haziran 2000).

¹⁹ Sekizinci Beş Yıllık (2001-2005) Kalkınma Planı, (BYKP 26 Haziran 2000, md.179/23).

geliştirilmesinde sivil toplumun katılımının sağlanması veya desteklenmesi şeklinde olduğu anlaşılmaktadır.

Buna karşın, 580. maddenin "sivil toplum örgütlerinin kalkınma sürecine katılımlarını artırıcı düzenlemeler yapılacaktır."²⁰ şeklinde sonlanması, yönetime katılım konusundaki isteğini belirtmektedir. Her iki ifade düzleminde de 2000 yılı sonrasında kamunun sivil toplumun aktif katılım çalışmalarını teşvik etme yönünde bir çaba gösterdiği şeklinde bir değerlendirme yapmak mümkündür.

Yine aynı planın "sivil toplum organizasyonları" başlığı altında geçen; "uluslararası yardımları sağlayan kuruluşlar, yardımların kullanılmasında STO niteliği taşıyan oluşumlar vasıtasıyla projelerin yürütülmesini talep etmektedirler"²¹ ifadesi, ekonomik ve sosyal kalkınma, çocuklar, gençler, yaşlılar gibi konularda dışsal uluslararası bağlayıcı bir etkenlerin bir sonucu mu olduğu şeklinde değerlendirilmektedir.

Planın geneline göz atıldığında, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler ve spor gibi sosyal içerikli projelerde sivil toplum örgütlerinin iş birliği içinde faaliyet göstermelerini önerdiği görülmektedir. Bu değerlendirme, sivil toplumun daha çok yerel politikalarda faaliyet destekli bir şekilde rol almasının talep edildiği şeklinde anlaşılmaktadır.

Kalkınma planlarında yapılan düzenlemelerin yanı sıra Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliği sürecinin de aday ülke kategorisine getirildiği Helsinki Zirvesi sonrası, ikili yakın ilişkilerin arttırıldığı bir dönemde gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesi²² ile düzenlemelerin memnuniyetle karşılandığı belirtilmektedir. Kalkınma planları ve yasal düzenlemeler eş zamanlı olarak değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

2005 yılında Lüksemburg’da gerçekleşen Hükümetlerarası Konferans ile Türkiye resmen AB katılım müzakerelerine başlamıştır.²³ Bu toplantıda müzakere çerçeve metni de yayınlanmıştır. Müzakereler üç temel unsura dayandırılmaktadır:

1. “Kopenhag siyasi kriterlerinin istisnasız olarak uygulanması, siyasi reformların derinleştirilmesi ve içselleştirilmesi,
2. AB müktesebatının üstlenilmesi ve uygulanması, çalışmanın çerçevesi içinde etken bir madde olarak,
3. Sivil toplum diyalogunun güçlendirilmesi ve bu çerçevede hem AB ülkelerinin kamuoylarına hem de Türkiye kamuoyuna yönelik olarak bir iletişim stratejisinin yürütülmesi.”²⁴

Dokuzuncu Kalkınma Planı dönemi (2007-2013); AB müzakere süreçlerinin başladığı bu döneme denk gelmektedir. Özellikle müzakerenin üçüncü maddesi, bu dönemden sonraki

²⁰ Sekizinci Beş Yıllık (2001-2005) Kalkınma Planı, (BYKP 26 Haziran 2000, md.580/71).

²¹ Sekizinci Beş Yıllık (2001-2005) Kalkınma Planı, (BYKP 26 Haziran 2000, 202).

²² T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Kopenhag Zirvesi” (Erişim 25 Aralık 2023).

²³ T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye-AB ilişkilerinin Tarihçesi” (Erişim 20 Ekim 2020).

²⁴ T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, “Katılım Müzakereleri” (Erişim 05 Aralık 2023).

çalışmalara nasıl yansıtacağını göstermesi bakımından önemlidir. Dokuzuncu Kalkınma Planı²⁵, sekizinci plandaki benzer başlıklar altında sivil toplumun rolünü ve desteklerini ifade etmektedir. Bu planda, amacı ve vizyonunu vurgulayan bölümde 'iş birliği' ifadesiyle kamu, özel sektör ve sivil toplumun birbirini tamamlayan kurumlar olarak görülmesine vurgu yapılmaktadır:

"Plan sadece kamu kesimi için değil, toplumun geneli için de uzun vadeli bir perspektif ve hedef birliği sağlamaya hizmet edecektir. Bu çerçevede, kamu kesimi ile özel kesim ve sivil toplum arasında iletişime ve ortak hedeflere dönük iş birliğine katkıda bulunacaktır. Böylece, tüm kesimlerin sahiplenmesiyle, toplumsal potansiyelimizin tamamının harekete geçirildiği bir ortamda, ekonomik ve sosyal gelişme hızlandırılacak, kapsayıcı bir kalkınma süreci çerçevesinde halkımızın yaşam kalitesi artırılacaktır."²⁶

Ayrıca, "Rekabetçi bir piyasa, etkin bir kamu yönetimi ve demokratik bir sivil toplum gelişme sürecinde birbirini tamamlayan kurumlar olarak işlev görecekler"²⁷ ifadesi, demokratikleşme, özgürleşme, sivil alanın genişletilmesi süreçlerindeki gelişmeler ve müzakere süreci sebepleriyle önceki plan dilinden daha açık bir şekilde ayrıldığını göstermektedir.

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) daha 'katılımcı bir yaklaşımla' hazırlandığına dair ifadelerle sahiptir. Bu kapsamda sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin komisyon çalışmalarına katıldığı;

"Plan metninin oluşturulmasında, Kalkınma Bakanlığının 50 yılı aşkın planlama deneyiminin yanı sıra ÖİK raporları, iş dünyası, sivil toplum kuruluşları (STK), düşünce kuruluşları, akademik çevreler, kamu ve özel sektör temsilcileri ile yapılan istişare toplantılarının sonuçlarından yararlanılmıştır"²⁸ şeklinde belirtilmiştir.

Ayrıca, bu planda güçlü bir sivil toplumun varlığının öncelendiği ifade edilmektedir.²⁹ Mevcut durum analizinde, sosyal ve ekonomik hayatta STK'ların rolünün arttığı ve kamu kaynaklarının aktarılmasıyla kamu-STK iş birliklerinin kurulabildiği vurgulanmaktadır.³⁰

Onbirinci Kalkınma Planı (2019-2023) hazırlık süreçlerinde, STK temsilcilerinin katılımıyla "*Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Özel İhtisas Komisyonu*" oluşturulması ve bu komisyonun katkıları doğrultusunda bir raporun³¹ hazırlanması, katılım sürecinde bir mekanizma geliştirildiğini göstermektedir.³² Plan, önceki planlara göre daha açık bir şekilde, "STK'ların saydamlık ve hesap verebilirlik ilkelerine uygun bir yapıya kavuşması ve devletin karar alma

²⁵ Dokuzuncu Beş Yıllık (2007-2013) Kalkınma Planı, (BYKP 1 Temmuz 2006).

²⁶ Dokuzuncu Beş Yıllık (2007-2013) Kalkınma Planı, (BYKP 1 Temmuz 2006, 1).

²⁷ Dokuzuncu Beş Yıllık (2007-2013) Kalkınma Planı, (BYKP 1 Temmuz 2006, 3).

²⁸ Onuncu Beş Yıllık (2014-2018) Kalkınma Planı, (BYKP 2 Temmuz 2013).

²⁹ Onuncu Beş Yıllık (2014-2018) Kalkınma Planı, (BYKP 2 Temmuz 2013, 29).

³⁰ Onuncu Beş Yıllık (2014-2018) Kalkınma Planı, (BYKP 2 Temmuz 2013, 40).

³¹ T.C. Kalkınma Bakanlığı, *Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları, On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*, "Özel İhtisas Komisyonu Raporu" (Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2018).

³² On Birinci Beş Yıllık (2019-2023) Kalkınma Planı, (BYKP 18 Temmuz 2019).

süreçlerine etkin katılımının sağlanması temel amaçtır³³ diyerek, karar alma süreçlerine sivil toplumun katılımını vurgulamaktadır.

Onbirinci Kalkınma Planı ve aynı zamanda daha sonraki Cumhurbaşkanlığı yıllık programlarında³⁴ benzer şekilde vurgulanan bir madde, 'karar alma ve mevzuat hazırlama süreçlerinde' STK'ların katılımını ve etkinliğini artıracak çalışmaların yürütülmesidir. "Sivil toplum bilincinin gelişmesi, örgütlü sivil toplumun güçlenmesi, STK'ların saydamlık ve hesap verebilirlik ilkelerine uygun bir yapıya kavuşması ve devletin karar alma süreçlerine etkin katılımının sağlanması temel amaçtır."³⁵ şeklinde planda ve Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programlarında sürekli vurgulanan bu ifade ile iş birliği ve yönetişimin etkin hale getirilmesi yönünde güçlü bir vurgu yapılmaktadır.

AB müzakerelerinin başlamasının hemen ardından, "Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" yayınlanmıştır. 2022 yılında Cumhurbaşkanlığı kararı ile yeniden gözden geçirilen yönetmeliğin 6.2. maddesi, "Taslaklar hakkında konuyla ilgili mahallî idareler, üniversiteler, sendikalar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının görüşlerinden de faydalanılır."³⁶ şeklinde açık bir şekilde görüş alma ve bildirme usullerinde sivil topluma yer verilmesini belirtmektedir.

Aynı şekilde, eğitim konuları üzerinde müzakerelerin yapıldığı Millî Eğitim Bakanlığına (MEB) tavsiyeler sunan Millî Eğitim Şûrası toplantıları, tarafların görüşlerini aktarabildiği önemli bir katılım mekanizması olarak görülmektedir. Millî Eğitim Şûrası Yönetmeliği genel kurul üyelerini tabi üyeler ve davetli üyeler olarak ayırarak Madde 7.2’de:

"Davetli üyeler; Bakanlık, bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler ile yurtiçi ve yurtdışından meslek odaları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, basın ve yayın kuruluşları, öğrenci ve veli temsilcileri ile eğitim alanında Şûra konusuyla ilgili çalışmalarıyla tanınmış uzmanlar arasından Genel Sekreterlikçe belirlenerek Bakan onayına sunulur."³⁷ şeklinde belirterek, sivil toplum kuruluşlarına da yer vermiştir.

Türkiye’de işçi ve işveren temsilcilerinin çıkarlarını korumak adına yapılan sendikaların, yasal alt yapıları ve akabinde toplu iş sözleşmelerine katılımını sağlayan yasal düzenlemelerin yanı sıra, "Kamu Personeli Danışma Kurulu Toplantıları (KPDK)" ve "Kamu İdare Kurulu (KİK)" toplantılarına katılım, önemli bir yönetişim ve STK-Kamu iş birliği örneği olarak görülmektedir.

4688 sayılı kanunun 22.maddesi Kamu İdare Kurulunun amacını, temsiliyetini ve toplanma takvimini şu şekilde belirtmektedir:

³³ On Birinci Beş Yıllık (2019-2023) Kalkınma Planı, (BYKP 18 Temmuz 2019, 176).

³⁴ Cumhurbaşkanlığı Yıllık Program, (CBYP 25 Ekim 2022).

³⁵ Cumhurbaşkanlığı Yıllık Program, (CBYP 25 Ekim 2022, 390).

³⁶ Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, (MHY 23 Şubat 2022, md. 6.2).

³⁷ Millî Eğitim Şûrası Yönetmeliği, (MEŞY 8 Temmuz 2014).

“Kurum düzeyinde kamu görevlilerinin çalışma koşulları ve kanunların kamu görevlilerine eşit uygulanması konularında görüş bildirmek üzere, eşit sayıda kamu işveren vekili ile en çok üyeye sahip sendikaca, üyeleri arasından belirlenen temsilcilerin katıldığı kurum idarî kurulları oluşturulur. Bu kurullar yılda iki kez toplanır.”³⁸

Kamu İdare Kurulu (KİK) toplantıları, Kamu Personeli Danışma Kurulu'ndan (KPDK) farklı olarak doğrudan kamu görevlileri ve personelinin çalışma koşulları ile kanunların uygulanması gibi konuları içermektedir. Bu toplantılar, kamu personeli ile ilgili önemli konuları ele alarak, kamu hizmetinin daha etkili ve verimli bir şekilde yürütülmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu tür kurullar, kamu yönetimi süreçlerinde şeffaflığı ve katılımcılığı artırmak, karar alma süreçlerine paydaşların etkin katılımını sağlamak amacıyla düzenlendiği anlaşılmaktadır.

Hem kalkınma planlarında hem yıllık hükümet programlarında hem de gerekli mevzuat düzenlemelerinde sivil toplumun katılımına yol açıldığı görülmektedir. Bu, sivil toplum kuruluşlarının karar alma süreçlerine ve politika oluşturma aşamalarına aktif bir şekilde dâhil edilmesini vurgulayan bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Bu çalışmanın kapsamının dışında daha geniş bir ölçekte ele alınması gereken; uygulamada bu durumun karşılığının nasıl gerçekleştiği, sivil toplum kuruluşlarının değerlendirmeleri ve katkıları ile anlaşılacak bir durumdur. Düzenlemelerin pratiğe nasıl yansıdığı, sivil toplumun ne şekilde katılıp katılmadığı, yapılan çalışmaların sonuçlarının nasıl değerlendirildiği gibi faktörlerin incelenmesi uygulamadaki etkileşimi daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Avrupa Birliği raporları genellikle katılım ve sivil toplum örgütlenmesi özgürlüğü arasında bir bağlantı kurmaktadır. Bu raporlar, bir ülkenin demokratik ve katılımcı bir toplum yapısı oluşturabilmesi için sivil toplum örgütlerinin özgürce örgütlenmesi ve faaliyet göstermesinin önemini vurgular.

Özellikle Avrupa Birliği'nin genişleme süreci çerçevesinde hazırlanan Türkiye Raporları, Türkiye'nin demokratik standartlarını ve insan haklarına saygısını değerlendirirken, sivil toplum örgütlenmesi özgürlüğüne geniş bir perspektiften bakmaktadır. Bu bağlamda, sivil toplumun etkili bir şekilde örgütlenmesi ve faaliyet göstermesi, demokratik bir toplumun oluşturulması ve sürdürülmesi için temel bir unsurdur.

2005 senesine ait İlerleme Raporu'nda³⁹ reformlarının vatandaşların yerel hizmetlere gönüllü katılımını teşvik eden hükümler içerdiği ifade edilmekte, ayrıca katılım ve danışma sürecini güçlendirmek amacıyla, sivil toplum temsilcilerinden oluşan il konseylerinin kurulduğu belirtilmektedir.⁴⁰ Rapor, hükümet, kamu idaresi ve sivil toplum arasındaki

³⁸ Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu, (KGSK 9 Kasım 2001).

³⁹ T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, “Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Raporları”.

⁴⁰ T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, “Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Raporları”, 13.

diyaloğun artırılması gerekliliğine vurgu yaparken, Dernekler Kanunu'nun dernek kurma özgürlüğünü desteklediği ve devlet müdahalesinin azaltıldığı, böylece sivil toplumun daha da gelişmesine olanak sağladığına dikkat çekmektedir.⁴¹

Bu düzenlemeler analiz edildiğinde; Kalkınma Planlarındaki sivil toplumun yönetime katılımı ifadesindeki değişen katılımcı dil vurgusunun sivil toplum katılımı lehine değiştiği görülmektedir. Ayrıca, ilerleyen süreçlerde plan hazırlık dönemlerinde aktif görüş sunma akışının oluşturulduğu, Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Yönetmeliğindeki; sivil toplumdaki görüş alma ve görüşme bildirme maddesinin eklendiği, karar alma süreçlerine danışma ve görüş alma yoğunluklu bir uygulama olduğu şeklinde anlaşılabilirliği değerlendirilmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Türkiye’de yönetişimin katılım değeri yaklaşımı dikkate alınarak, sivil toplumun katılımına dair yapılan düzenlemeler analiz edilerek, referans kaynakların hangi boyutlarda katılımı sağladığının çözümlenmesi amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda; kanun ve yönetmeliklerdeki mevzuat düzenlemeleri, hemen her konuda ülkenin stratejik hedeflerini ortaya koyan beş yıllık kalkınma planları, hükümetlerin yıllık hedef programları yönetişim (iş birliği, katılım) odağında analiz edilmiştir. Ayrıca, AB müzakeresi kapsamında “sivil toplumla iş birliği ve diyalog imkânları...” başlığında üçüncü temel unsurun gelişimini takip eden ve her yıl düzenli hazırlanan ‘Türkiye (ilerleme) Raporları’; yaklaşımı destekleyen dışsal bir etken olarak analize dâhil edilmiştir.

Elde edilen bulgulardan ulaşılan sonuçlara göre:

- 2000 yılı sonrasında kamu yönetiminde yönetişim ilkesi düzenleyici metinlerde yer almıştır.
- Sekizinci Kalkınma Planı (2001-2005) ile birlikte tüm beş yıllık kalkınma planlarında birçok başlık altında sivil toplumun desteklenmesi, iş birliği vurgulanmıştır.
- Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) ile birlikte tüm beş yıllık kalkınma planlarında “yönetişim”e özel bir yer ve önem verilmiştir.
- Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik yayımlanmış ve bu yönetmelik ile ilgili sivil toplum kuruluşlarından ‘görüş alma’ ve ‘görüş bildirmeye’ süreçte bir usul olarak yer verilmiştir.
- Milli Eğitim Şûrası Yönetmeliğinde; davet edilen üyeler kapsamında sivil toplum kuruluşlarına yer verilmiştir.
- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Programları ile birlikte ‘Sivil Toplum’ ve ‘İyi Yönetişim’ müstakil başlıklar altında yer almıştır.

⁴¹ T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, “Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Raporları”, 20.

- Avrupa Birliği müzakere süreci ile birlikte sivil toplum katılımının iş birliği ve diyalog çerçevesinde değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Geleneksel devlet yönetimi perspektifinden, kamu tercihi teorisinin etkisiyle işletme yönetimi uygulamalarının kamu işletmeciliği modeline yansması gözlemlenmektedir. Yeni Kamu Yönetimi anlayışı, devletin küçülmesi ve bazı hizmetlerin delege edilmesi önerisiyle ortaya çıkarak kendisini zaman içinde 'yönetişim' uygulaması altında kavramsallaştırmıştır. 2000'li yılların başlarıyla birlikte Türkiye'de demokratikleşme ve özgürleşme adımları, kamu yönetiminde reform düşünceleri, AB müzakere süreçlerindeki fasılların kurumsal kapasiteyle hizmet kalitesinin artırılmasına yönelik gelişmeler; kamu hizmetlerinde yönetim uygulamasına olanak tanımıştır. Bu durum, kamu-sivil toplum ilişkilerinin ve iş birliklerinin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Hukuki metinlerde ve birçok kamu belgesinde, sivil toplum desteğine ve iş birliğine vurgu yapılmaktadır. Kamu, politikalarını oluştururken ve uygularken sivil toplum çalışmalarından ve iş birliklerinden faydalanma eğilimindedir.

Yönetişim ve sivil toplum katılımına dair geliştirici düzenlemelerin yanı sıra yönetişimin katılım ilkesi ile birlikte *açıklık, şeffaflık, hesapverebilirlik, sürdürülebilirlik* vb. katılımcı demokratik yönetimi teşvik eden esasları, yönetişimin meşruiyeti ve hiyerarşisi bağlamında da değerlendirilerek analiz edildiğinde, referans kaynak metinlerinde bir kısım ek düzenlemelere ihtiyaç bulunduğu değerlendirilerek, şu öneriler yapılabilmektedir:

- Sendikaların karar süreçlerine ortak olma konusunda yasalarla elde ettiği bazı hak ve düzenlemelerin (Kamu İdare Kurulu (KİK) Toplantıları, Kamu Personeli Danışma Kurulu (KPKD) Toplantısı) olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'teki görüş alma ve bildirme durumunun şekli mekanizmasının ilgili uygulamalarda diğer faaliyet alanındaki sivil toplum kuruluşlarının katılımları adına yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.
- Sivil toplum kuruluşlarının politika geliştirme ve uygulamalardaki seçimlerinde usul ve esaslarının belirlenerek düzenlenmesine ihtiyaç görülmektedir.
- Sivil toplum kuruluşlarının bilgi alma/verme ve danışma sürecinin devamında iletişimin sürekliliği ile ilgili şeffaflığın oluşturulması yine karar mekanizması süreçlerinde belirlenmesine ihtiyaç görülmektedir.

Bu bağlamda, diğer yönetim yaklaşımlarında olduğu gibi yönetişim paradigmasının da kültürel kodlara bağlı olarak ülkeden ülkeye farklılık gösterebileceği değerlendirilmektedir. Sivil toplumun katılıma hazır bulunuşluğunun ve katılımın bir kültür olarak yerleşip yerleşmediğinin anlaşılmaya çalışılması, diğer saikleri oluşturmaktadır. Türkiye'nin vakıf kurumlarının geleneksel tarihi yapısı dolayısıyla, bu yönetim yaklaşımına daha hızlı uyum sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

Yazarlık Katkısı

Araştırma tek yazarlı olarak yürütülmüştür. Herhangi bir kişi, kurum, kuruluşla çıkar çatışmam bulunmamaktadır.

Etik Kurul Beyanı

Araştırma, kamu politikalarının oluşturulmasında açık kaynak erişimi sağlanan referans metinlerin (kalkınma planları, hükümet programları, kanun ve yönetmelikler) vb. döküman taramasına dayalı olduğundan etik kurul beyanı gerekmemektedir.

İTHAF / DEDICATION / إهداء⁴²

Bu makale, İsrail’in Gazze’deki üniversitelere, okullara, hastanelere, mülteci kamplarına, evlere, camilere ve kiliselere düzenlediği vahşi, barbar, insanlık ve hukuk dışı saldırıları nedeniyle hayatını kaybeden bilim insanları, öğrenciler, sağlık çalışanları, din adamları, gazeteciler, bebekler, çocuklar ve masum sivillere ithaf edilmiştir. İsrail’in iki milyondan fazla Gazzeliyi evlerinden ve topraklarından sürgün etmek istemesi insanlık dışıdır. İsrail’in uluslararası hukuka, insan hak ve hürriyetlerine aykırılık içeren tüm işgal ve saldırıları suçtur ve bu nedenle yargılanması gerekmektedir.

This article is dedicated to the scientists, students, health workers, religious officials, journalists, babies, children and innocent civilians who lost their lives as a result of Israel’s brutal, barbaric, inhumane and illegal attacks on universities, schools, hospitals, refugee camps, homes, mosques and churches in Gaza. Israel’s attempt to expel more than two million Gazans from their homes and lands is inhumane. All Israeli occupations and attacks that violate international law, human rights and freedoms are crimes and therefore Israel must be prosecuted.

هذه المقالة موجهة إلى العلماء والطلاب وعاملين في مجال الصحة ورجال الدين والصحفيين والرضع والأطفال والمدنيين الأبرياء الذين فقدوا حياتهم بسبب الهجمات الوحشية واللاإنسانية وغير القانونية التي شنتها إسرائيل على الجامعات والمدارس والمستشفيات ومخيمات اللاجئين والمنازل والجوامع والكنائس الموجودة في غزة. فما تريده إسرائيل من نفي وتهجير أكثر من مليوني فلسطيني من أراضيهم ومنازلهم هو أمر غير إنساني. إن كافة ما تفعله إسرائيل من هجمات تتنافى مع حقوق الإنسان والحريات والقانون الدولي هي جرائم ولهذا السبب يجب محاكماته

⁴² Bu metnin alıntılındığı makale için bakınız: Yılmaz Arı, “A Crime against Humanity and the Tragedy of Genocide: An Evaluation That Israel Should Be Sued for State Terrorism against Palestinians”, çev. Mustafa Turan, *Uluslararası Dorlion Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (DASAD)* 1/2 (Dec. 2023), 445-465; Makalenin Türkçesini okumak için: Yılmaz Arı, “Bir İnsanlık Suçu Ve Soykırım Trajedisi: İsrail’in Filistinlilere Uyguladığı Devlet Terörü Nedeniyle Yargılanması Gerektiğine Dair Bir Değerlendirme”. *Darulhadis İslami Araştırmalar Dergisi* 5 (Aralık 2023), 22-44.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Arı, Yılmaz. "Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyo-Kültürel ve Dini Hayattaki Rolü". *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal* 7/49 (2021), 2004-2013.
- Arı, Yılmaz. "Bir İnsanlık Suçu Ve Soykırım Trajedisi: İsrail'in Filistinlilere Uyguladığı Devlet Terörü Nedeniyle Yargılanması Gerektiğine Dair Bir Değerlendirme". *Darulhadis İslami Araştırmalar Dergisi* 5 (Aralık 2023), 22-44. <https://doi.org/10.61216/darulhadisdergisi.1392165>
- Arı, Yılmaz. "A Crime against Humanity and the Tragedy of Genocide: An Evaluation That Israel Should Be Sued for State Terrorism against Palestinians". çev. Mustafa Turan. *Uluslararası Dorlion Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (DASAD)* 1/2 (Dec. 2023), 445-465. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10429568>
- Ataay, Faruk. "Türkiye'de Yönetişim ve "Sivil Toplum" Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme". *Memleket Siyaset Yönetim* 1/1 (2006), 121-141.
- Avcı, Mücahit. "Yönetişim Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Değişen Rolü ve Sivil Toplum Kuruluşları Üzerine Bir İnceleme: Isparta İli Örneği", *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, 2007.
- BYKP, Dokuzuncu Beş Yıllık (2007-2013) Kalkınma Planı. (Karar No. 877) *Resmî Gazete* 26215 (1 Temmuz 2006)
- BYKP, Sekizinci Beş Yıllık (2001-2005) Kalkınma Planı. (Karar No. 697) *Resmî Gazete* (26 Haziran 2000).
- BYKP, Yedinci Beş Yıllık (1996-2000) Kalkınma Planı. (Karar No. 374) *Resmî Gazete* 22354 (18 Temmuz, 1995).
- BYKP, On Birinci Beş Yıllık (2019-2023) Kalkınma Planı. (Karar No. 1225) *Resmî Gazete* 32356 (18 Temmuz 2019).
- BYKP, Onuncu Beş Yıllık (2014-2018) Kalkınma Planı. (Karar No. 1041) *Resmî Gazete* 30840 (2 Temmuz 2013).
- Council of Europe. "Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri". The Conference of INGOs. Avrupa Konseyi, 2019.
- CBYP, Cumhurbaşkanlığı Yıllık Program. (Karar No. 6294) *Resmî Gazete* 31994 (25 Ekim 2022). Erişim 12 Aralık 2023.
- Erat, Veysel. "Kamu Yönetimi Çalışmalarında Yönetişim". *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11/21 (Bahar 2021), 133.
- Güler, Ayman Birgül. *Türkiye'nin Yönetimi -Yapı-*. Ankara: İmge Kitabevi, 2011.
- Gündoğan, Ertuğrul. "Yönetim Reformlarının Gerekliliği Bağlamında İyi Yönetişim ve Türkiye'de Uygulanabilirliği". *Sivil Toplum Dergisi* 2/6-7 (2004), 5-13.
- Kapucu, Naim. "Sivil Toplumun Kamu Politikalarına Etkin Katılımı: Yeni Kamu İşletmeciliğinden Yönetişime Geçiş ve Devlet-Birey İlişkileri". *Kamu Yönetimi*. ed. Fatma Neval Genç. Bursa: Ekin Yayınevi, 2012.
- KGSK, Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu. (Kanun No. 4688) *Resmî Gazete* 24460 (25 Haziran 2001). Erişim 12 Aralık 2023.
- Köseoğlu, Özer - Sobacı, Zahid Mehmet. "Yeni Kamu Yönetişimi: Birlikte Üretmenin ve İşbirliğinin Teorik Çerçevesi". *Kamu Yönetiminde Paradigma Arayışları*. ed. Özer Köseoğlu, Mehmet Zahid Sobacı. Bursa: Dora Yayınları, 2015.
- MEŞY, Millî Eğitim Şûrası Yönetmeliği. *Resmî Gazete* 29034 (8 Temmuz 2014). Erişim 13 Aralık 2023.

- MHY, Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. *Resmî Gazete* 5210 (23 Şubat 2022). Erişim 1 Aralık 2023.
- Palabıyık, Hamit. “Yönetimden Yönetişime Geçiş ve Ötesi Üzerine Kavramsal Açıklamalar”, *TODAI Amme İdaresi Dergisi* 37/1 (2004), 63-85.
- Sobacı, Zahid Mehmet. “Yönetişim Kavramı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği Üzerine Değerlendirmeler”. *Yönetim Bilimleri Dergisi* 5/1 (2007), 219-235.
- Tosun, Erdoğan Gülgün. “Sivil Toplum”, *Çağdaş Kamu Yönetimi*, ed. Muhittin Acar-Hüseyin Özgür. Ankara: Nobel Basım Yayın, 2003.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. “Planlar ve Programlar”. Erişim 15 Kasım 2023. <https://www.sbb.gov.tr/yillik-programlar/>
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. “Kopenhag Zirvesi”. Erişim 25 Aralık 2023. <https://www.mfa.gov.tr/kopenhag-zirvesi-12-13-aralik-2002.tr.mfa>
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. “Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi”. Erişim 20 Ekim 2020. https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html#:~:text=3%20Ekim%202005%20tarihinde%20L%C3%BCksemburg,AB'ye%20kat%C4%B1l%C4%B1m%20m%C3%BCzakerelerine%20ba%C5%9Flam%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r
- T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. “Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Raporları”. Erişim 1 Aralık 2023. https://www.ab.gov.tr/ilerleme-raporlari_46224.html
- T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. “Katılım Müzakereleri”. Erişim 05 Aralık 2023. https://www.ab.gov.tr/katilim-muzakereleri_37.html
- T.C. Kalkınma Bakanlığı, Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları, On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). “Özel İhtisas Komisyonu Raporu”. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2018.